

לאורו

גליון 34
נשא, ה'תשע"ח

עיונים לאור תורתו של מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

יהדות
ומדיניות

תורת הסוד (א)
הרב אורי שרקי

ביאור
ל"מידות
הראי"ה"

תורה ואמונה
הרב יצחק חי זאגא

"בינו
שנות
דור ודור"

**שבוע ראשון
על אדמת הקודש**
הרב יוחנן פריד

"מה אדיר שמך"
הרב אליהו בלומנצויג

היחיד והיחד
הרב מרדכי גרינברג

**נפש האומה -
בשפלותה ובהארתה**
הרב שלמה לוי

ביאור
ל"אורות
התחיה"

**איחוד רוח
הנבואה וההלכה (ד)**
אלדד פרי

ביאור
ל"אורות
הקודש"

"כשם שאנו צריכים לחפש את צדדי הקדושה בכל המציאות כולה -
כך אנו צריכים לחפש אותם בכל מאורעות החיים והעובדות כולן.
ובמה שנוגע לאומה... בכל הזמנים, גם בעבר ובעתיד...
לחפש צדדי הקודש של מאורעותינו השונים בהווה..."

(תחיית הקודש, פרק א)

”מה אדיר שמך

בכל הארץ”

(תהילים חב,

הרב אליהו בלומנצויג

לכין זה שנוצר במתן תורה:

במצרים ובים-סוף - הפריצה באה ביד חזקה ובהכאת-מטה, בשבירת מחיצות ובניתוח חוקי טבע מגבילים; יש באמת פער בין עליונים לתחתונים, ולכן פריצת חומת ההבדלה נאלצת להתבצע בשבירה.

במתן תורה, לעומת זאת, יש הליכה ודיבור, צעידה הדדית, עליה וירידה, המדלגים על חומות וגבולות. **”ודילוגו עלי אהבה”** (על פי שיר השירים ב,ד). נפתחו שערים ונוצר קשר וערוץ פתוח בין העולמות.

שוני נוסף בין המפגש המתגלה ביציאת מצרים לכין זה שבמתן תורה:

ביציאת-מצרים נחלצים ישראל ממיצרי-העולם, יוצאים לחירות מגבולותיה של הגזירה שהרחיקה תחתונים מעליונים, מתרוממים מתהומות המציאות. במתן-תורה יורד הקב”ה ומוריד תורתו לתחומם של התחתונים.

דרי-מעלה תוהים על ירידה זו (כמבואר בסוגיא בשבת דף פח.א - דף פט.א) **”מה לילוד אשה בינינו?!”** - כיצד פורצים דרי-מטה לעולם לא להם?;

”תנה הודך על השמים!” (תהילים חב, ב) - כיצד חמדה גנוזה עליונה יורדת לעולם לא לה? מלאכי עליון אינם מבינים כיצד מתאפשר מפגש בין העולמות המרוחקים. מזמין הקב”ה את משה לאחוז בכסא כבודו ולהחזיר להם מענה.

המשך המאמר בעמוד 6

” כל אשר חפץ ד’ עשה בשמים ובארץ...”

כשברא הקב”ה את העולם גזר ואמר: **’השמים שמים לד’ והארץ נתן לבני אדם’.**

כשביקש ליתן את התורה בטל את הגזירה הראשונה ואמר: **התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים...**

’יריד ד’... ’ואל משה אמר עלה’...” (מדרש תנחומא, שמות טו)

בבריאת העולם נגזרה גזירת הבדלה בין שמים לארץ, בין עליונים לתחתונים; ממציאות אין-סופית, חובקת-כל, הופיע עולם גבולי, תחום במקומו;

השמים - לד’, הארץ - לבני-אדם.

במתן-תורה בטלה הגזירה ונפרצה חומת ההבדלה; נפתח שער לתנועה דו-צדדית: הקב”ה יורד, ומשה מוזמן לעלות.

ראשיתה של הפריצה - במצרים ובים-סוף:

”כשביקש - אמר ’יקוו המים מתחת השמים’, וכשביקש

- עשה את הים יבשה;

כל אשר חפץ ד’ עשה בשמים - ’נטה ידך על השמים ויהי ברד’

ובארץ - ’נטה את מטך והך את עפר הארץ’.” (שם)

בבריאת העולם התחדד הפער והמרחק בין הקב”ה לבין המציאות.

ביציאת מצרים ובמתן תורה הופיע המגע והקשר בין הקב”ה למציאות.

אך יש הבדל בין המפגש שנוצר ביציאת מצרים

הגיליון מוקדש לע”ג

ר’ אברהם בן פריחה ז”ל • ר’ יוסף בן תמו ז”ל • ר’ יעיש בן אסתר ז”ל • ר’ אברהם בן לאה ז”ל

היחיד והיחד

הרב מרדכי גרינברג

מספר לכוכבים לכולם **שמות** יקרא³, וכתוב אחר אומר "המוציא במספר צבאם לכולם **בשם** יקרא"⁴. היינו שישנן מערכות אשר חשיבותם היא בתכליתם. הפרטים המרכיבים אותם אין להם חשיבות עצמית, רק בהשתלבם במערכת הכללית ניכרת פעילותם. מאידך, ישנן מערכות המורכבות מפרטים, אשר כל אחד הוא בעל ערך.

לדעתו, למערכת הכוכבים כולה ישנו ערך בפני עצמו, ולכן יש לה שם. אמנם דבר זה אינו מביא להתבטלות ולטשטוש הפרטיות של כל כוכב. "**לכולם שמות יקרא**" לאמור, כי לכל כוכב יש שם ותפקיד.

"אמנם במעשה השי"ת הכוכבים הם נבראים גדולים ועצומים, יש לכל אחד מהם תכלית רשומה ומיוחדת, ידועה על מה נברא, ועם כל זה, יש לכל המון הכוכבים, שהם רבים עד אין חקר ותכלית, תכלית כללית אחת ג"כ, גדולה ונשגבה מאוד, ידועה ליוצרה"⁵

יש להשקפה זו כמובן - השלכה מעשית על היחס לדיעות מרובות, לסיעות ולמפלגות שבימינו.

שלוש 'קבוצות' באומתנו

באופן כללי מבחין הרב בשלוש קבוצות עיקריות: "האחת - אורטודוקסית, כמו שרגילים לקרואתה, הנושאת את דגל הקדש וכו'. השניה - היא הלאומית החדשה, הלוחמת בעד כל דבר שהנטייה הלאומית שואפת אליה וכו'. והשלישית - היא הליברלית,

על המניין - שמונים את ישראל מידי פעם אמרו חז"ל "להודיע חיבתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותן, שנאמר: "המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא"¹

להבנת משמעות הדמיון בין ישראל לכוכבים נכתבו הסברים רבים.

מין הרב זצ"ל מפרש זאת על פי דרכו הסלולה במהות העם הישראלי. וכך הוא כותב:

"כל אומה, עיקר הקיבוץ שלה הוא כדי להיטיב ליחידים הפרטיים, אבל הכלל עצמו אין לו מציאות עצמית. נמצא שערך הציבור כלפי אומות העולם הוא בבחינת שותפים, ואצל השותפים העיקר הוא חלקו של כל שותף שבשותפות הכללית לגבי אותו יחיד. אבל באמת לגבי ישראל ציבור ושותפים הם שני מושגים, מפני שיש בציבור של ישראל קדושה ומציאות כללית שאינה נערכת כלל כלפי החלק של כל פרט, והיא עומדת למעלה מגדרי חלוקה, ובשביל כך קרבנות צבור צריכים להיות משל ציבור דווקא, שזהו עניין של הכלל כולו"²

בדרך זו מסביר מין הרב זצ"ל את המחלוקת הצדוקים לחכמים האם יחיד רשאי להביא קרבן צבור, כפי שטענו הצדוקים, משום שקשה היה להם להבין מציאות של קדושה כללית שאינה מורכבת מצירוף של פרטים אלא היא בבחינת מציאות עצמית.

כך מסביר הוא את השוני אשר מתבטא בפסוקים ביחס לכוכבים. שכן כתוב אחד אומר "מונה

3 תהילים קמז, ד

4 ספר ישעיהו פרק מכו

5 מאורות הראיה, שבועות א

1 תהילים מזמור קמז, ד

2 ספר משפט כהן, סימן קכד

התלמידי חכמים לא יוכלו למלא תפקידם!⁹ המסקנה העולה מדברים אלו, היא שלא רק שאיננו דוחים מי שהולך בדרך שונה משלנו, אלא שיש להעריך את פועלו המיוחד של כל כוח, ואף להתפלל לשלומם ולהצלחתו, שכן בחסרונו - יחסר גם לנו.

על שילוב כוחות שכזה אמרו חז"ל: "אם אין אני לי מי לי, וכשאני לעצמי מה אני"¹⁰. ופירשו את הדברים בעל השפת אמת' והגאון רבי שמעון שקופ זצ"ל¹¹ בהקדמה לספרו שערי יושר, "שאם אני לא אפתח את אישיותי, אין מי שיעשה זאת במקומי, וכשאני מממש את עצמי למעני - מה אני? שכל מה שאני עושה, צריכה כוונתי להיות לטובת הכלל".

לאמור: כי החוט החורז בכל דרכי התורה הוא קשר הכלל אל הפרטים, במה שהפרטים מוצאים את אושרם בתוך הכלל הגדול. ואפילו פעולות אנוכיות כגון אכילה "ראוי לאיש הישראלי להכיר ערך מזונו הפרטי, שהוא מניח בזה אבן אחת בבניין העולם היותר כללי" אם רק יחשוב שחיוזק הגוף הפרטי מועיל לכלל¹²

בביטוייה של גישה זו מרגיע הרב את מי שמודאג מריבוי המנהגים והמסורות:

"אל תיפול ברוחך...ממה שלבך הומה, איכה תשוב אלינו האחדות הלאומית, כי שתי תשובות בדבר. האחת, אין חילוק ההוראות והמנהגים השונים פוגמים את האחווה, בזמן שכל אחד מכבד את המסורת של חבריו. ועוד יש בחילופי הגוונים השונים משום עושר רוח המתקבץ בצורה הרמונית בכללות האומה"¹³

כך העיד הרב על עצמו:

"ב"ה אשר עשה לי את הנפש הזאת...ועם שאנחנו מתאמצים ללחום בעד אותם הדברים הקרובים לרוחנו, צריכים אנו שלא להיות מכורים בידי רגשותינו, ולדעת תמיד שגם לרגשות ההפוכות משלנו יש מקום רחב בעולם וכו"¹⁴

שהייתה נושאת את דגל ההשכלה בעבר הלא רחוק, ועדיין ידה תקיפה בחוגים רחבים. [לדעתו, השקפה זו] היא אינה מתכנסת בחטיבה הלאומית, ודורשת את התוכן האנושי הכללי של ההשכלה, התרבות והמוסר. [והוא ממשיך וקובע כי] מובן שבמצב בריא יש צורך בשלושת הכוחות הללו גם יחד וכו'.

כי הקודש, האומה והאדם יתדבקו יחד באהבה אצילית ומעשית, ויחד יתועדו היחידים וגם הסיעות, שכל אחד מוצא את כשרונותיו יותר מסוגלים לחלק אחד מג' החלקים הללו, בידידות הראויה, להכיר בעין יפה כל אחד את התפקיד החיובי של חבריו"⁶

ההשקפה הראויה היא, שעם ישראל כולו הוא אורגן אחד, שלכל אחד מאבריו יש תפקיד מיוחד ושונה, ויחד הם בונים את המערכת הכללית. ועל כן הוא מגיע למסקנה חדה וברורה כי "סימן רע הוא למפלגה אם היא חושבת שרק עמה מקור חיים של כל החכמה וכל היושר, וכל זולתה - הכל הבל ורעות רוח"⁷. להבנה יסודית זו ישנם סימוכין בדברי חז"ל במס' חולין ו כך דורשת שם הגמרא:

"גפן ממצרים תסיע"⁸ אמר ר' שמעון בן לקיש, אומה זו כגפן נמשלה. זמורות שבה - אלו בעלי בתים. אשכולות - שבה אלו תלמידי חכמים. עלין - שבה אלו עמי ארצות. והיינו דשלחו מתם - 'ליבעי רחמים איתכליא על עליא, דאילמלא עליא לא מיתקיימי איתכליא'.

ופירש"י שם: "עלין שבגפן סובלין הרוח ומגינין על האשכולות שלא יכם שרב ושמם ורוחות, כך עמי ארצות חורשין וזורעין וקוצרין מה שת"ח אוכלין".

אמנם - האשכולות, הן תכלית הגפן ותפקידם של העלין פחות בהרבה, מכל מקום אסור שתהיה תחושת עליונות לאשכולות! אדרבא, חובה על האשכולות להתפלל על שלימות העלין, שאילמלא הם לא יוכלו האשכולות להתקיים. כך ישראל נמשלו לגפן. יש בהם כשרונות רבים ומגוונים, אך כולם קשורים באורגן אחד, ואסור שת"ח יזלזלו בערכם של האיברים הפחותים מהם, שאילמלא עמי ארצות, אנשי צבא, חקלאים ואנשי מדע, גם

9 מסכת חולין דף צב,א

10 פרקי אבות א, יג

11 בהקדמה לספרו ההלכתי 'שערי יושר'

12 סידור עולת ראה א, עמ' ששה

13 אגרות הראיה ב, עמ' כד

14 אגרות הראיה א, עמ' שנד

6 אורות עמ' ע

7 אגרות הראיה א, עמ' יז

8 ספר תהילים מזמור פ, ט

נפש האומה - בשפלותה ובהארתה

אורות התחיה, משנה ט

הרב שלמה לוי

הכנרת והרי הגולן

חמישה רבדים הללו הם גילויים מהנשמה, שהיא כעין השמש שיוצאים ממנה קרני שמש וכל רובד מבטא ואחראי על ביטוי רוחני אחר.

הנפש - מבטאת את האחריות על התהליכים הפיזיו-ביולוגיים, בבנין וקיום הגוף, מצמיחה ומשמרת ודואגת לכנינו הפיזי.

לרוח - האחריות על הדיבור, האומנות היצירה, ההבעה והתקשורת האהבה, מידות.

הנשמה - הרובד הרוחני שלנו, האחראי על המחשבות, ההבנה וידיעה, הניתוח והשכל. הנשמה טהורה תמיד והאדם איננו יכול לפגום אותה, אלא לעמעם את הופעתה והתגלותה בו.

החיה והיחידה - נקראות 'מקיפים' והם אמונים על ההתקשרויות בין המציאות האלוהית והגילוי שלה בנשמת האדם, במיוחד כרצון העליון, ובשורשי ההכרה.

גם באומה הישראלית ישנה נשמה על כל חמשת רבדיה: נפש רוח נשמה חיה יחידה.

הנפש באומה - תתגלה מדרגת הנפש בכוחות הלאומיים, הכוח הכלכלי והכוח השלטוני. מערכות אלו דומות למערכות המזרימות דם וחמצן ומזון באורגן הציבורי, מערכת העצבים דומה למערכת השילטונית. ההזדהות והרגש הציבורי, הם חלק משלל התופעות של המציאות הפסיכו-פיזית באורגן הקיבוצי.

הרוח - בציבוריות היא הפעילות במובנה הנפשי, בתחושות, ברגשות ובחלומות. הדבר יבוא לידי ביטוי בדיבור, אמצעי התקשורת. היכולת להביא את הרגש יבוא לידי ביטוי בשירה, כתיבה

מבנה הנשמה הפרטית והציבורית

הַזֶּהֱמָא הַנְּשָׁמְתִית כְּשֶׁם שֶׁהִיא יְכוּלָה לְהִתְקַבֵּץ בְּתוֹךְ נֶפֶשׁ יְחִידִית, לְהִסִיר אוֹתָהּ מִתְכוּנְתָהּ הַטּוֹבָה, וּלְהַפְכָה לְתִכּוּנָה שְׁפֵלָה, שְׁתוּרִיד אוֹתָהּ לְמִדְרַגַת שְׁפֵלֵי הַחַיִּים, כִּךָּ הִיא יְכוּלָה לְהִתְקַבֵּץ בְּתוֹךְ הַנֶּפֶשׁ הַכְּלָלִית שֶׁל אֲמָה שְׁלֵמָה, לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ לְאֲמָה שְׁפֵלָה וְרִשְׁעָה, בְּזוּיָה וְנִגְעָלָה, בְּאִפְן שֶׁהִיא רְאוּיָה לְעִבֵר מִן הָעוֹלָם, כִּדִּי שְׁלֵא לְעִכֵּב עַל הַנוֹי הָעוֹלָמִי שֶׁל יִפּוֹ שֶׁל עוֹלָם מְלֵהֲתַפְשֻׁט.

במדרש בראשית רבה (פרשה א) מבואר כי יש לנשמה מספר שמות "ויפח באפיו נשמת חיים" - חמשה שמות נקראו לה, נפש, רוח, נשמה, יחידה, חיה.

נפש, זה הדם שנאמר "כי הדם הוא הנפש" (דברים יב). **רוח**, שהיא עולה ויורדת שנאמר "מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה" (קהלת ג) **נשמה**, זו האופיה, דברייטא אמרין האופיתא טבא (האופי של האדם) = "**האופיה**" זו הנשמה (האופי) של האדם, שהבריות אומרים ש'נשימתו (אופיו) של פלוני טובה'.

(בעל ספר "עלי תמר" ביאר בדרך זו: "הנפש היא א. **הנפש החיונית הטבעית** שב'מדבר'. ב. **רוח והוא הנפש הנצחית** החי לעולם. ג. **נשמה והיא האופיה**, היינו הכח הנפש האישי השונה בכל אדם ואדם בסגולותיו ותכונותיו הטבעית").

חיה, שכל האיברים מתים והיא חיה בגוף. **יחידה**, שכל האברים משנים שנים, והיא יחידה בגוף כלשון הכתוב: "אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסוף" (איוב לד). הערכים 'נפש רוח נשמה חיה יחידה' (נר"ן ח"י) ידועים ומפורסמים בספרי המקובלים והחסידות. בדרך כלל משתמשים בהם ביחס לאדם הפרטי.

הדבקות בד' - מזריחה את קרני האורה של הפרט והכלל.

מהו הדבר אשר גורם לאומה אחת להיעלם מעל במת ההיסטוריה, ולאומה אחת להישאר? התשובה היא: הדבקות בד' - "וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּד' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלַכֶּם הַיּוֹם".

הַטְהָרָה הָאֱלֹהִית כְּשֶׁהיא מוֹאֲרָה יָפֵה היא מְזַכֶּכֶת אֶת הַלֵּב. הַנְּשֻׁמָּה הַיְחִידִית שֶׁל הָאָדָם הַיְחִיד נַעֲשִׂית מֵאִירָה, קְדוּשָׁה וּגְבוּרָה עַל-יְדֵי אֹרֵךְ הָאֱלֹהִי הַמְזַרְיֵחַ עֲלֶיהָ אֶת קְרָנֵי זְהָרוֹ בְּתַקְפָּה וּמְלוּי, והיא נְטַמָּאת וְנַעֲשִׂית קְדוּרָה לְפִי אֹתָהּ הַמְדֵדָה שֶׁהָאֹרֶה הָאֱלֹהִית רְחוּקָה מִמֶּנָּה אוּ מִשְׁבֻּשֶׁת בְּקַרְבָּהּ.

גַּם הַנְּשֻׁמָּה שֶׁל הָאָמָה כְּלָה כְּשֶׁזּוֹרֵם בְּתוֹכָהּ זָרֵם חַי שֶׁל הוֹפַעַת אֱלֹהִים הָרִי היא בְּרִיאָה, חֲזָקָה וְטְהוּרָה, וְכִשֶׁהֲשִׁכְנָה מִסְתַּלְקֶת מִקְרָבָהּ, מִיָּד היא מִתְנַנֶּנֶת וְהוֹלֶכֶת וְטַמָּאתָה מִתְגַּלָּה בְּקַרְבָּהּ.

הַרוּחַ הַלְאָמִי יוֹכֵל לְקַבֵּל טַמָּאָה כְּמוֹ רוּחַ אָדָם פְּרָטִי, הוא יוֹכֵל לְשֹׂאֵף שְׂאִיפּוֹת שְׂפֹלוֹת וְרְעוּת, אֲשֶׁר כְּפִי רַב כְּחוֹ וּגְדֹלוֹ יִגְדְּלוּ הַרְבֵּה יוֹתֵר לְרַע מִשְׂאִיפּוֹת רְעוּת שֶׁל אֲנָשִׁים רְעִים יְחִידִים. עַל כֵּן טְהָרָה צְרִיךְ הוּא הַרוּחַ, טְהָרָה בְּמִקְוֵה הַטְהָרָה שֶׁל הַמַּעֲיָן הָאֱלֹהִי. כְּשֶׁהַמַּעֲשִׂים הֵם טוֹבִים, כְּשֶׁהַמַּדּוּת הֵן זְכוּת, חוֹלְמָת היא הָאָמָה חִלּוּמוֹת שֶׁל קְדוּשָׁה עֲלִיוֹנָה וְשִׁכְלָה מֵאִיר בְּאוֹר אֱלֹהִים, וְכִשֶׁהַמַּעֲשִׂים נִפְתָּחִים, הַמַּדּוּת מִתְעַכְרָוֶת, אֲזִי הַשְּׂאִיפּוֹת הַלְאָמִיּוֹת גַּם הֵן נַעֲשׂוֹת יְרוּדוֹת וְכַעֲרוֹת, וּמִמֵּילָא גַם חֲלָשׁוֹת, כִּי אֵין גְּבוּרָה שֶׁל אָמֶת רַק גְּבוּרָה-שֶׁל-מַעְלָה, גְּבוּרַת אֱלֹהִים.

סְפוּרִית, תִּיאֲטוּרֵן, סְרִטִים, עֵיתוֹנוֹת כְּתוּבָה וְאִינְטֵרְנֵטִית וְעוּד. הַרוּחַ מִבְטָאֵת אֶת הָעוֹלָם הַרְגִישִׁי הַנִּפְשִׁי, הַחוּשָׁף אֶת הַחוּוִיּוֹת שַׁחוּוָה אוֹתָם הָעַם והיא מְבִיאָה אוֹתָם לִיְדֵי בִיטוּי בִיצִירָה הָאֲנוּשִׁית שֶׁל הָעַם.

הַנְּשֻׁמָּה - היא באדם ההארה השכלית בכל הופעותיה. זו היא שמפעילה את מותר האדם, המדבר מתוך שכל בוחר. היא באה לידי ביטוי בחלק העליון הרצוני החושב והשולט של המוח ובמערכות המשרתות אותו. וכמובן - בדיבור המוציא את אשר בתוכו אל החוץ. בציבוריות האנושית ובעמים זו היא האמונה והמוסר, הדת וההשכלה, הכרת הקדושה, החיפוש והדו-שיח הקבוע עם האלוהות, השאיפה אל הטוב, והשאיפה להיטיב לרבים, הצדקה והמשפט, שאיפת ההתעלות והלימוד, המחקר והמחשבה.

כשם שיש לאדם אופי המיוחד לו, כך יש לכל אומה נפש כללית המיוחדת רק לה. האדם במעשיו הרעים, יכול להאפיל על נשמתו ולא לתת לה להופיע ולהאיר, וכתוצאה מכך הופכת מציאות האדם לחשוכה ולאפילה. כך הדבר יכול לקרות באומה שלמה, התורה מתארת את המציאות בסדום ועמורה לפני קבלת עונשם במילים "וְאֲנָשֵׁי סְדוֹם רְעִים וְחָטָאִים לְד' מְאֹד" וביאר המלבי"ם "זאנשי סדום" היו "רעים" - בין אדם לחבירו "וחטאים" - בין אדם למקום. וסיבת הדבר שהקב"ה הביא עליהם כליה אינו מטעם נקמה וכדומה, אלא בדאגה לאנושות כולה משום היות עמים כאלה מעכבים "על הנוי העולמי של יפיו של עולם מלהתפשט".

המשך המאמר מעמ' 2

(על פי ביאורו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל, עין איה, שם) התורה עצמה מתרחבת ומתגדלת מכח פגישתה עם התחנותים. התורה האלוקית מתעצמת דווקא כשהיא חורגת, כביכול, ממקומה ויורדת מגובה השלימות הכללית הנצחית עד מעמקי פרטיות כל השינויים כולם, וכוללתם עימה. הכוחות הגדולים והיצירתיים, המורכבים והמפותלים, הממלאים את המציאות התחנותה - זוכים על ידי הארתה של תורה להיות כלי ומנוף להעצים ולהאדיר אותה.

חזרו המלאכים והודו: "מה אדיר שמך בכל הארץ."

עונה משה ואומר להם: "למצרים ירדתם?! לפרעה השתעבדתם?! ... קנאה יש ביניכם?! ... יצר הרע יש ביניכם?! מה פשר תשובתו של משה? שני כיוונים אפשריים:

האחד, הבנה מצמצמת של תשובת משה - התורה - היא מענה לחסרונה ונמיכותה של המציאות. למקום שיש יצר-הרע וקנאה תרד תורה כדי לתקן ולזכך, לטהר ולקדש.

השני, הבנה מרחיבה ומופלאה של תשובת משה

איחוד רוח הנבואה וההלכה

(חלק ד)

מערכת חכמת הקודש,
אורות הקודש, פרק יז

אלדד פרי

נבואת משה

הרמב"ם בהלכות יסודי התורה, פרק ז, הלכה ו
עוסק בנבואת משה רבינו, כלשונו:

"כל הדברים שאמרנו הם דרך נבואה לכל הנביאים הראשונים והאחרונים, חוץ ממשה רבינו רבן של כל הנביאים. ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל הנביאים? שכל הנביאים בחלום או במראה ומשה רבינו מתנבא והוא ער ועומד. שנאמר: "ובבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע הקול מדבר אלי". כל הנביאים ע"י מלאך לפיכך רואים מה שהם רואים במשל וחידה, משה רבינו לא על ידי מלאך, שנאמר: "פה אל פה אדבר בו". ונאמר: "ודבר ה' אל משה פנים אל פנים". ונאמר: "ותמונת ה' יביט", כלומר שאין שם משל, אלא רואה הדבר על בוריו בלא חיחה ובלא משל. הוא שהתורה מעידה עליו: "במראה ולא בחיחות" שאינו מתנבא בחיחה, אלא במראה שרואה הדבר על בוריו.

כל הנביאים יראים ונבהלים ומתמוגגין ומשה רבינו אינו כן. הוא שהכתוב אומר: "כאשר ידבר איש אל רעהו". כלומר כמו שאין אדם נבהל לשמוע דברי חבירו, כך היה כח בדעתו של משה רבינו להבין דברי הנבואה והוא עומד על עומדו שלם. כל הנביאים אין מתנבאים בכל עת שירצו, משה רבינו אינו כן, אלא כל זמן שיחפוץ רוח הקודש לובשתו ונבואה שורה עליו ואינו צריך לכיין דעתו ולהזדמן לה שהרי הוא מכוון ומזומן ועומד כמלאכי השרת, לפיכך מתנבא בכל עת, שנאמר: "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם". ובזה הבטיחו האל שנאמר: "לך אמור להם שובו לכם לאהליכם. ואתה פה עמוד עמדי". הא למדת שכל הנביאים כשהנבואה מסתלקת מהם חוזרים

בשלושת החלקים הקודמים דיברנו אודות הירידה הרוחנית מעת תכנון הבריאה עד הופעת המציאות שלפני חטא האדם הראשון.

לאחר חטאו של האדם הראשון התגשמה המציאות למצבה המוכר לנו היום. עדיין, גם לאחר החטא היה גובהו של האדם הראשון 'מאה אמה', בעוד משה רבינו גובהו 'עשר אמות'. גם לאחר חטאו של האדם הראשון הוא נשאר במעלה רוחנית שלא נתפסת בעולם הזה.

הרי משה רבינו הגיע לפסגת הרוחניות האנושית. עור פניו הפך לאור. לכאורה זהו ההפך ממה שאירע לאדם הראשון. האדם הראשון היה אור, והפך לעור: "ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם" (בראשית ג', כא), האדם ירד מדרגת 'אור' לדרגת 'עור' ומשה עלה מדרגת 'עור' לדרגת 'אור': "וראו בני ישראל את פני משה כי קרן עור פני משה והשיב משה את המסוה על פניו עד באו לדבר אתו" (שמות, לד', לה).

ובכל זאת, נבואת האדם הראשון גבוהה פי עשר מזו של משה רבינו. זה לא המקום להרחיב בכך ובמשמעות העולה מכך. אשר על כן, נסתפק במסקנה ההכרחית, כי במציאות שאנו מדברים בה, אנו מוציאים את האדם הראשון מן הכלל. "אין דורשין בעריות בשלושה ובמעשה בראשית בשניים ובמרכבה ביחיד" (משנה, חגיגה, ב', א). נשאיר את העיון במשנה זו לשלב מתקדם יותר. בנטרול האדם הראשון מהמשוואה, משה רבינו הוא גדול הנביאים. משה רבינו הגיע לפסגה הרוחנית האנושית האפשרית פה עלי אדמות.

שנמסרה "פה אל פה", ב-"אספקלריא המאירה". לאחר מכן, יש נבואה של שאר הנביאים, זוהי דרגה שנייה. שתי אלה שונות בתכלית מרוח הקודש שאפפה את כתבי התורה שבעל פה. גם הם, התנאים והאמוראים, היו בעלי רוח קודש, אך רוח קודש מסגנון אחר.

"רוח הנבואה הוא מלא תפארת אידיאלית, ורוח ההלכותי מלא גבורה מלכותית, מעשית".

המשפט הזה לקוח (כמו רוב רובו של הספר 'אורות הקודש') מעולם הקבלה והוא אפילו לא מסתיר את השפה הקבלית. משה רבינו התנבא מדרגה גבוהה כאמור, המיוחסת לספירת ה'תפארת'. שאר הנביאים התנבאו מדרגה נמוכה יותר, המיוחסת לספירות 'נצח' ו'הוד'.

הפסוק: "כה אמר ד' השמים כסאי והארץ הדום רגלי" (ישעיהו סו', א), מובן לפי האמור בפתיחת אליהו הנביא המופיעה בתיקוני הזהר. שם, בתיאור מבנה הגוף מתוארים הספירות 'נצח' ו'הוד' כשתי הרגלים. "נצח והוד - תרין שוקין".

לכאורה, רגליו של הקב"ה יורדות לארץ, לכן הנביאים, בני האדם שחיים בארץ, פוגשים את הספירות הללו. לעומת הנביאים, חכמי המשנה התחברו לשכינה, המכונה 'מלכות' ("מלכות - פה. תורה שבעל פה קרינן לה", שם). זו הספירה האחרונה, שתפקידה לקבל את עבודת התחתונים ולהעלות אותה למעלה וכמו כן, בצד ההפוך, לקבל את השפע מן העליונים ולהעביר אותו למטה. מכיוון שהגבורה מופיעה בפועל אצל מידת המלכות, הרב מכנה אותה "גבורה מלכותית". התורה שבכתב מקבילה לספירת התפארת והתורה שבעל פה מקבילה לספירת המלכות, כאמור.

משכך, האינסטינקט של האדם הוא להבדיל בין שתי התורות. לקבוע קדושה גדולה וחיובית עליונה לתורה שבכתב ולעומת זו לקבוע חיובית פחותה לתורה שבעל פה.

מסביר הרב שאין הדבר כן: **"תיקון העולם הוא דוקא כשמתרחבים שני הרוחות יחד, והם משפיעים ומושפעים זה מזה".**

התורה שבכתב נמסרה ללא פרטים בכוונה תחילה. יש לאחד את שתי התורות על מנת להפיק את

לאהלם שהוא צרכי הגוף כלן, כשאר העם, לפיכך אין פורשין מנשותיהם. ומשה רבינו לא חזר לאהלו הראשון לפיכך פירש מן האשה לעולם ומכל הדומה לה ונקשרה דעתו לצור העולמים ולא נסתלק מעליו ההוד לעולם וקרן עור פניו ונתקדש כמלאכים".

דבריו אלה של הרמב"ם קיבלו גם משמעות פרקטית במשנתו הפילוסופית על התורה. אחד משלושה עשר עיקרים שמונה הרמב"ם הוא העיקרון שלא יכול להיות נביא גדול ממשה רבינו. בשל כך, נבואת משה, במסגרתה נכתבה התורה שבכתב כולה, היא בעלת משמעות שונה בתכלית משאר כל דברי הנבואה שבאו אחריה.

איחוד רוח הנבואה וההלכה

לאחר כל ההקדמות הללו ניתן ללמוד את פרק יז ב'אורות הקודש':

"רוח הקודש של הנבואה, ביחוד של האספקלריא המאירה, שהיא נבואת התורה, נבואתו של אדון הנביאים, הוא משונה בצביונו מאותו רוח הקודש של תורה שבעל פה, בין - אותו רוח הקודש שיוצר את ההלכות ההולכות ומתחדשות מעצמותה של תורה, בין אותו רוח הקודש הכללי, שעל פיו נאמרו ההלכות שלמשה מסיני, שהן אבני הפנה של תורה שבע"פ. רוח הנבואה הוא מלא תפארת אידיאלית, ורוח ההלכותי מלא גבורה מלכותית, מעשית."

תיקון העולם הוא דוקא כשמתרחבים שני הרוחות יחד, והם משפיעים ומושפעים זה מזה. והסגנון הדבורי מוכרח הוא להיות אצל כל אחד על פי נשמתו המיוחדת, ולהתפעל מרוח חברו ג"כ ע"פ המיזוג וההתאחדות הראויה, להוציא כלי למעשהו, כלול בהדר תפארת, בגויה מעשית מחוטבה, מתהלכת עם הבריות. מוארה בנשמה אידיאלית, מרקיעה לשחקים".

הרב מבדיל בין דרגות שונות של רוח הקודש. בזה הוא הולך אחרי הרמב"ם (ראה: מורה נבוכים, חלק שני, פרק מה). דרגה ראשונה: נבואה באספקלריא המאירה, היא נבואת משה רבינו ע"ה, ואותה אנו מכנים "התורה". יש לזכור כי התורה נמסרה בנבואה למשה רבינו. זאת, להבדיל מהתחושה שיש לחלק מן המאמינים באופן שטחי, לפיה "ירד" ספר שלם חתום מהשמיים, כפי שהוא מופיע בפנינו היום. יש לזכור כי התורה ניתנה בנבואה. התורה עצמה היא דבר נבואה.

אם נקודת המוצא שלנו הייתה שיש פער בין הנבואה (ובכלל זאת התורה) לבין ההלכה (ובכלל זאת המשנה, המדרש והתלמוד) הרי עתה עלינו לשנות את תפיסתנו ולדעת שהדברים הם עניין אחד כולל. לאור הירידה שראינו בכריאה מעת התכנון עד ההופעה במציאות, אנו מזיהים את החלק הכתוב כזה שצופן בתוכו את האור הגנוז. בא הרב ומציע שנחשוב מחדש. האור הגנוז נמצא גם בחלק שהגיע מהמלכות, החלק שנשנה בעל פה ואולי עבורנו, בני האדם, אף יותר מהצד הכתוב. צד הסוד איננו כתוב בתורה. רק רמזים יש בה. את הסוד אנו שומעים בעל פה, במסורת, כמו התורה שבעל פה כולה.

הרצון האלוהי. התורה שבכתב משפיעה על התורה שבעל פה. היא כעין החוקה כתובה, בעוד שהתורה שבעל פה יוצקת את התוכן המעשי לדברים הסתומים על פי רוב, שמופיעים בתורה שבכתב.

גם המשפט הזה מקורו בקבלה. הפרצוף המקביל לתורה שבכתב (זה שכולל את ספירת התפארת) הוא זעיר אנפין. הפרצוף המקביל לתורה שבעל פה היא המלכות, השכינה, הנוקבא. זעיר אנפין והנוקבא משפיעים זה על זה. כאמור, עבודת התחתונים מגיעה למלכות והיא זו שמעלה אותה לזעיר אנפין המכונה גם "קודשא בריך הוא". השפע העליון יורד גם הוא בחזרה דרך המלכות וזו המשמעות המילולית של מה שאנו אומרים לפני התפילות והמצוות השונות "לשם ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה".

המשך המאמר מעמ' 15

הרב להגיע גם ללבכם. אכן, לא נוצרה 'אחדות של אחדות' אך קול השלום ואהבת הבריות נשמע במחנה.

נוסף לאלו - הקבועים - התגוררו ביפו עולים רבים **בני העלייה השלישית**, אותם חלוצים שהיו בדרכם לרחבי הארץ ההולכת ונבנית, לייסודם של מושבים וקיבוצים בגליל ובעמק, ומהם אחרים שנצטרפו כתושבים חדשים למושבות שפלת יהודה (רחובות, ראשון לציון, נס ציונה ועוד).

גם מרכז ההשכלה והתרבות העברית החדשה - היה כידוע ביפו. בינות לסימטאותיה סבבו הסופרים (עגנון, ברנר, ש' בן ציון ועוד), היוצרים, האמנים ופעילי התרבות לסוגיהם ולגווניהם.

כבר בשבוע הראשון - נפגש הרב עם **קשת ציבורית** זו, אליה הגיע, איתם שוחח בענייני 'השעה והנצח', ואף עימהם נתבססה ותיכון רבנותו לעשור השנים הקרובות.

בשבת הראשונה, הגיעו מכל אלו לשמוע את דברי תורתו דרשתו - שיחתו אל הקהל.

בבית הכנסת "**שערי תורה**" נצטופף עם רב, דבריו הקסימו את שומעיו בנועם הסברתו ובסגנונו המקורי. יש הסוברים (עד מפי עד...) כי אף קול הברה נשמע במחנה: "**אנו - בני העיר הראשונה בבניין היישוב החדש-ישן בארץ אבותינו, זכינו - ובה רב ראשון במעלה, הנדע לכבדו כרום ערכו?!...**"

הרב ומשפחתו הגיעו לדירה שהוכנה להם בשכונה קטנה (של רחוב אחד, ושורת בתים) בין 'נוה צדק' ל'נוה שלום' - שנקראה מעתה שכונת 'אחוה'.

מפי השמועה למדנו כי בהיכנסו אמר הרב:

"דירה הגונה הוכנה לנו - וכל זה אינו אלא תוספת ורווחה - שהרי לעצם ישיבה בארץ ישראל - די בדירה מצומצמת.."

קהילת יפו - וגווינה

תיאורו של שבוע מרגש זה, לא יהיה מלא ומקיף אם לא תתואר להלן מסכת הגוונים החברתיים והחוגים בקהילת הקודש אליה הגיע לכהן בשמחה ובהתלהבות מרן הרב זצ"ל.

להלן תיאור קצר, ובראשי פרקים, אשר ממנו תעלה בזוהרה דמותו של מרן הרב זצ"ל.

הקהילה האשכנזית הייתה שרויה במחלוקת בין 'הפרושים' ל'חסידים' הם חסידי חב"ד, ולהם רב הוא הרב שניאור זלמן סלונים, ולכשסיפר להם הרב כי משפחת אמו אף היא מחסידי חב"ד נתרככה מעט המחלוקת.

בקהילה הספרדית - היו מספר נכבדים ועשירים (משפחות שלוש, אמזלג, ועוד) בצד בעלי מלאכה ופועלים והמתח הכלכלי-חברתי לא שירת את רוח הקהילה וחייה.

בנועם לשונו, וביכולת השיחה הלבבית הצליח

תורת הסוד

(חלק א)

הרב אורי שרקי

שלוש התורות של עם ישראל

יש ביהדות מסורת אמונית גלויה ומסורת נסתרת, ולא תמיד יש זהות בין המסורות. אדם שילמד את תורת הנגלה עשוי לשמוע דברים שונים בכואו ללמוד את תורת הנסתר. אבל שתי התורות הללו תורת ה' הן. לתורת הסוד יש היסטוריה משלה, כפי שיש היסטוריה לתורה שבכתב ולתורה שבעל-פה.

שלוש התורות של עם ישראל - תורה שבכתב, תורה שבע"פ ותורת הסוד - מייצגות שלושה זמנים: עבר, הווה ועתיד. דבר שנכתב שייך לעבר, וכיוון שכך כבר אינו יכול להתחדש - זו התורה שבכתב. התורה שבע"פ, כשמה כן היא, זו תורה הנאמרת בעל-פה. כשדבר נאמר, הוא שייך להווה ונמצא בהתהוות מתמדת. אין פלא אפוא שבמהלך הדורות התורה שבע"פ הלכה ונכתבה, כיוון שעם הזמן הדברים השתייכו יותר ויותר אל התורה שבכתב. ויש גם תורת העתיד - תורה של הדברים שעתידיים להתגלות, שכעת הם נסתרים. כל מה שאנו לומדים מספריהם של המקובלים, חכמי תורת הסוד, אינו אלא הארות מתנוצצות מן התורה העתידית, כמאמר המדרש (קהלת רבה פי"א, ח) על הפסוק "הַבֵּל הַבְּלִים הַכֹּל הַקֵּל": "תורה שאדם למד בעולם הזה, הבל היא לפני תורתו של משיח". תורה של משיח, תורת הסוד, היא התורה השלישית.

לשלוש התורות הללו יש ספרות יסוד. התורה שבכתב היא התנ"ך; התורה שבעל-פה היא

המשנה; ותורתו של משיח היא הזוהר. אלו שלושת הספרים המרכזיים של היהדות והם גילויים של התורה העליונה. תורת הסוד הולכת ומתבררת במהלך הדורות והיא מהווה עמוד מרכזי גם במשנתו של הרב קוק.¹ מהו אם כן עניינה של התורה הזו?

מימד האחדות והאוניברסאליות

המילה 'סוד' בעברית מקראית פירושה חיבור, כמו בפועל 'להסתודד', שמשמעו לחבור יחד, כפי שמצאנו בדברי יעקב אבינו לבניו שמעון ולוי (בראשית מט, ו): "בְּסֹדֶם אֶל תָּבֵא נַפְשֵׁי בְּקֶהְלֶם אֶל תִּחַד כְּבִדִּי" ("סודם" ו"קהלם" הם ביטויים מקבילים) או בדברי הנביא ירמיהו: "לֹא-יִשְׁכְּתִי בְּסוּד-מְשֻׁחִקִים" (טו, ח). "סוד משחקים", משמע אסיפה, כינוס. ה'סוד' אפוא הוא אותו חלק של התורה שמבאר לנו את האחדות בין הנפרדים.

בגן עדן יש שני עצים: עץ הדעת טוב ורע ועץ החיים. עץ הדעת טוב ורע, אומר הזוהר, הוא תורת הנגלה. אדם הלומד את הנגלה יודע מה טוב ומה רע. כל תורת הנגלה היא קו גבול ארוך ומפותל בין המותר לבין האסור, בין הטוב לבין הרע, החייב והזכאי, הטמא והטהור. ויש עץ החיים, ששם הכול טוב, הכול זכאי, מותר וטהור. אלה הם ביטויים מספר הזוהר, המובאים גם ע"י רבי חיים ויטאל בשם האריז"ל.

1. הרב קוק הדיע שלכל דבריו יש מקור בכתבי האריז"ל.

גילוי והסתר

נאמר בספר הזוהר: "בהאי ספרא דאיהו ספר הזוהר יפקון ישראל מן גלותא ברחמי" [בספר זה, ספר הזוהר, ייצאו ישראל מן הגלות ברחמים]. מכאן ראו לעצמם המקובלים חובה לגלות עד כמה שניתן את תורת הסוד, לאלה הראויים לכך, כדי לקדם את הגאולה.

כיצד 'מביאים גאולה'? נאמר במשנה (אבות פ"א, מ"ו): "האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם". מדוע לא נאמר 'האומר מאמר בשם אומרו' או 'המדבר דבר בשם מדברו'? הביטוי 'אומר' מחבר אותנו אל בריאת העולם - שנעשתה ב"עשרה מאמרות" (שם פ"ה, מ"א). האמירה האלוהית היא המקור של העולם. אך העולם מסתיר את אלוהים. 'עולם', מלשון היעלם, הסתרה, כך מבואר בחסידות. הטבע מסתיר את האלוהות עד כדי כך, שאדם יכול להתהלך בעולם ולא לדעת שיש מי שאמר והיה העולם.

האלוהות נסתרת בעולם, אבל הבורא הנעלם החליט להתגלות אל עולמו ועשרת המאמרות הפכו לעשרת הדיברות. יש מצב שבו המאמרות הופכים לדיברות: האומר דבר בשם אומרו, הוא מי שהופך את המאמרות לדיברות, גואל את העולם מן ההסתר; כלומר מביא גאולה לעולם ע"י זה שהוא מגלה את מה שהיה נסתר. כך היה כשאסתר גילתה למלך בשם מרדכי, הידוע כיהודי, שסריסיו בגתן ותרש זוממים להורגו: "וְתֹאמַר אֶסְתֵּר לְמֶלֶךְ בְּשֵׁם מְרֻדְכָי" (אסתר ב, כב). אולם מרדכי ביקש ממנה להסתיר את זהותה: "לֹא-הִגִּידָה אֶסְתֵּר אֶת-עֵמָה וְאֶת-מוֹלְדֹתָהּ: כִּי מְרֻדְכָי צָוָה עָלֶיהָ אֲשֶׁר לֹא-תִגִּיד" (שם, י). אסתר, שאמרה דבר בשם אומרו, סיכנה את עצמה בגילוי זהותה כדי להביא גאולה לעולם. על ידי גילוי הנסתר היא הביאה את הגאולה. 'מגילת אסתר' אפוא היא 'גילוי הנסתר'.

להסברות המאחרות יותר של הקבלה והפילוסופיה, יש להימנע מהשוואות. אכן יש אצל הרב קוק כוונה לשוב אל היהדות המקורית השרושת, וזו אינה משימה קלה אחרי שנים רבות של גלות.

מעבר לפירוודיות של העולם שבאה לידי ביטוי בתורת הפירוד, הלא היא תורת הנגלה, יש גם תורה של אחדות, שדרכה ניתן למצוא חיבור בין האמונות. בעוד תורת הנגלה מבדילה הבדלה ברורה בין תכנים של טוב ורע, או בין ישראל לעמים, בתורת הסוד יש דווקא מימד אוניברסאלי ואפילו מימד קוסמופוליטי, חוצה גבולות.

בהקשר זה נזכיר את דבריו של הרב יצחק שניאורסון², שאמר כי מי שלא לומד זוהר אינו בן אדם, ומי שלא לומד תלמוד אינו יהודי. והשאלה היא מה אנחנו בחרים להיות, יהודי ולא בן אדם או בן אדם ולא יהודי? המסר שלו ברור: לתכנים המיסטיים והרוחניים של היהדות יש נגיעה גם בחכמות שמחוץ ליהדות, וגדולי רוח מאומות העולם יכולים בהחלט להזדהות עמם, בעוד שעם התכנים הייחודיים של עם ישראל, הבאים לידי ביטוי בתלמוד, רק עם ישראל יכול להזדהות.

גם בתורתו של הרב קוק יש שני סוגי ספרים הנחשבים ליסודות שיטתו: 'אורות הקודש' ו'אורות'. בחוגים האקדמיים נוטים להעדיף את משנת הרב ב'אורות הקודש', שיש לה נגיעה לפילוסופיה ולמיסטיקה הכללית, על פני משנתו ב'אורות' שנחשב לספר לאומני, צר, שמתקשר להתנחלויות ולארץ ישראל השלמה. אך יש לזכור שהרב קוק היה אדם אחד.

ספר 'אורות הקודש' כולל את עיקר משנתו של הרב קוק בתחום תורת הנסתר, בתרגום חדש. הספר אמנם מושתת על יסודות הקבלה, אבל הרב קוק בנה את התחום הזה מחדש, כך שמי שירצה ללמוד קבלה מתוך הספר עשוי להתאכזב.³

2. בן דודו של הרבי מלובביץ' האחרון, הרב מנחם מנדל שניאורסון, שחי בצרפת והיה אף הוא משושלת לובביץ'. דבריו נמסרו בעל-פה לרב יהודא ליאון אשכנזי (מניטו).

3. קיימים דגשים שונים בין הרב צבי יהודה קוק לבין הרב הנזיר, כיצד ללמוד וללמד את ספר 'אורות הקודש' (עיין מאמרו של הרצי"ה קוק בחוברת 'במעגלי חוג הראי"ה'). הרב הנזיר הרבה להשוות את דבריו הרב עם מקורות בתורת הקבלה ובפילוסופיה הכללית; ואילו הרב צבי יהודה, למרות שלא שלל את עצם הקישור, טען שהיות שכונת הספר היא לשוב אל היהדות המקורית, אל היהדות הנבואית שקדמה

מדובר, אפשר ללמד אותו. וזאת לשם מה? כי יש צורך להודיע לו 'ראשי פרקים'. אמנם הוא קנה לעצמו ידיעות רבות, אך אין הוא יודע את הסדר שלהן, מה קודם למה. המקובל מעביר לתלמידו את סדר הידיעות שכבר נמצאות בקרבו. אבל אם הידיעות הללו מלכתחילה לא נמצאו בקרבו, גם אם ילמדו אותו את כל תורת האר"י, הוא לא יקלוט את הדברים. צריך קודם לכן שהתלמיד יהיה "מבין מדעתו".

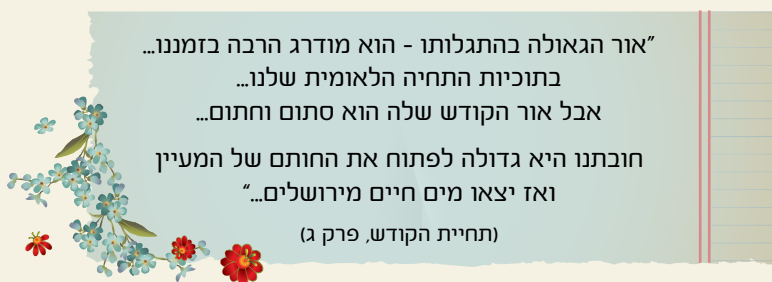
הרמב"ם, הידוע כמי שאיננו שייך לבית המדרש של המקובלים, מוסר לנו שני פירושים על המשנה הזו. בפירוש השני והמוכר יותר, אומר הרמב"ם שמעשה בראשית זה הפיזיקה ומעשה מרכבה זה המטאפיזיקה. מדובר בשני עיסוקי העיקריים של אריסטו היווני. אך אם יילמדו את המקצועות הללו ברבים, אומר הרמב"ם, אנשים ישגו בהבנת הדברים ויגיעו למסקנות מוטעות. אולם בפירושו הראשון הוא אומר, שאין מלמדים את הדברים הללו בציבור משום "שיש שם עניינים הנחקקים בנפשות השלמים מכני אדם, וכשמסבירים אותם בלשון וממשלים אותם במשלים פג טעמן ויוצאין מעניינן"⁴. מדובר בהבנה אינטואיטיבית - ואם האדם ידבר על כך דבריו לא יובנו כהלכה. רק בהמשך מוסיף הרמב"ם: "ושמע מה שהתברר לי אני שמעשה בראשית הוא הפיזיקה ומעשה מרכבה הוא המטאפיזיקה". מהו אם כן, אותו פירוש ראשון של הרמב"ם, עוד קודם שהתבררו לו הדברים? זהו הפירוש המקובל שעבר מדור לדור והגיע גם לרמב"ם. כלומר יש אצל הרמב"ם הרציונליסט מימד מיסטי נסתר, שבא לידי ביטוי בפירושו למשנה כמו גם במספר מקומות ב'מורה נבוכים'.

4. פירוש המשנה לרמב"ם, חגיגה פ"ב מ"א, בתרגום הרב יוסף קאפח.

הדברים מפורשים במשנה נוספת במסכת אבות (פ"א, מ"א): "חכמים היזהרו בדבריכם שמא תחובו חובת גלות". "היזהרו" - משמע, שימו את הזוהר בתוך דבריכם. הנחיה זו תואמת את דרכם של המקובלים, שאין מעבירים את תורת הסוד כמות שהיא, אלא מלבישים אותה בלבוש של תורת הנגלה. החכמים שמים את הזוהר בתוך דבריהם, ומתוך כך מי שמבין את החיצוניות רואה את דבריהם, ומי שמבין את הפנימיות רואה את הזוהר. זה תלוי במדרגתו של האדם. לא כל אחד מסוגל לגשת אל פנימיות הדברים. יש להכין לשם כך את הכלי המתאים בנפש.

מצאנו במחשבה האנושית שלושה שלבים בסדר עולה: תחילה הופיעה הפילוסופיה, שמטרתה הייתה למצוא כללים שיבססו את הלגיטימיות של החשיבה האנושית. בשלב מאוחר יותר הפכה הפילוסופיה לתיאולוגיה - כלומר לניסיון לחבר בין העולם של המחשבה האנושית ובין האלוהות. זה מה שניסתה לעשות הפילוסופיה הסכולסטית. השלב השלישי היה הדיבור על האלוהות עצמה, תורת הסוד. אולם כדי לגשת אל התחומים הנסתרים, אל רזי הרזים, נדרשת הכנה, לפחות מבחינת הגיל והעיסוק המחשבתי.

המשנה במסכת חגיגה (פ"ב, מ"א) אומרת שאין מלמדים את מעשה בראשית ומעשה מרכבה בציבור: "אין דורשים בעריות בשלושה", ומכאן שדורשים בשניים; "ולא במעשה בראשית בשניים", ומכאן שדורשים באחד; "ולא במרכבה ביחיד" - כלומר מותר ללמד מעשה מרכבה לאפס תלמידים. כיצד אפוא תישמר המסורת? על כך נאמר בהמשך - "אלא לחכם ומבין מדעתו". כלומר מותר ללמד למי שאינו צריך שילמדו אותו. אם התלמיד כבר יודע במה

תורה ואמונה

מידת אמונה, פיסקה ז

הרב יצחק חי זאגא

לעצמיותו היותר פנימית, היותר טהורה. כן כתב הרב:

...שלמותם של החיים היא דוקא עם המשך התגלותם על פי טבעם העצמי.. וביטול עצם טבעיותם של החיים, כדי שיהיה האדם בלתי חוטא, זהו עצמו החטא היותר גדול.. על כן התשובה מתקנת את הקלקול ומחזירה את העולם ואת החיים למקורו דוקא בגילוי יסוד עצמיותם העליון... (אורות התשובה פרק ה' פיסקה ו')

יש מי שיאמר, אם כך הוא, אולי נותר על הלימוד, ונשמור על הטבעיות הרעננה. אכן, מסביר הרב קוק, שלולא חטא אדם הראשון, כך היה. הכל היה בא בטבעיות. אך אחרי החטא הכל השתנה, עד לעתיד לבוא. כן כתב הרב:

כשהשכל מאיר במלא אורו, אז אין צורך לשום הדרכה מיוחדת של חקים ומשפטים.. וכל מכשולות החיים מתישרים מעצמם. החקים והמשפטים מתקיימים.. בתור תנועות טבעיות...

הטוב והרע... והעמל הגדול שיש בכיוון הדרך הממוצע.. כל אלה באו אחר שגרע השכל את אורו... אחרי חטא הקדמוני, של האכילה מפרי עץ הדעת... (אוה"ק, ג' מוסר הקודש, צ)

לפני החטא, יכול היה האדם ללכת על פי דרכי התורה, מתוך טבעו הטהור העצמי, גם בלא צורך לחינוך ולימוד. אחרי חטא אדם הראשון, השתבש חוש הראות הרוחני של האדם, והוא אינו יכול עוד לסמוך על טבעו, השקוע בתוך הרגשות מטעות וחושים מבולבלים. הוא מוכרח ללמוד תורה. רק כשאדם לומד תורה, הוא לומד להכיר את עצמו ולהתחבר לעצמו.

ז. האמונה הטבעית עם מה שיש בה מהעז הטבעי והרעננות של האומץ, היא צריכה להיות חוזרת ונשתלת בשדה אשר ברכו ד' ביסוד התורה, ותעשה כולה אמונה תורית. אז היא עם כל עזה ואמצה מזדככת ומתעלה, ועומדת לעלות תמיד מעלה מעלה בטוהר ונקיון, ובאותו העז והאומץ שהם מתכפלים יותר ויותר מפני הטוהר והבהירות האלהית ההולכת ומופעת על יסוד האמונה, בחירותה החפשית, מאורה של תורת ד' תמימה משיבת נפש.

טבעיות ותורה

כדי להבין את דברי הרב, נקדים הקדמה קצרה. כל דבר בעולמנו, כשהוא בא באופן טבעי, יש בו עוז, עוצמה של זרימת חיים, ואומץ מלא רעננות שמתחדשת ללא הפסק. זוהי סגולתו של הטבע. לכשיכניסו את הכח הטבעי לתוך המסגרות המלומדות, עלול הוא לאבד מהעוז והרעננות שלו.

כן לדוגמה בחינוך ילדים. הילד בא כשהוא מלא תקוה רעננה, שמחת חיים, אהבה לכל. החינוך המלומד שהוא מקבל בבית הספר, עלול להפכו ליהודי החי את חיינו כמצות אנשים מלומדה, כמלמד הבקר ההולך בתלם שקבעו לו, ללא שום התעוררות של חיים. הניצוץ שבעיניים עלול להיכבות חלילה. מ"חינוך" שכזה, צריך להיזהר.

על החינוך להיות מחובר לעצמיותו של הילד, מעודד ומחזק את טבעו הבריא, כמאמר שלמה המלך, משלי כב' ו', 'חנך לנער על פי דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנה'. חנך אותו להתחבר לעצמו. הראה לו איך כל התורה כולה, אינה אלא שיבה

כשישקיע האדם את כל כשרון אמונתו הטבעית, בלימוד תורת ישראל הפנימית, אז ילמד ויכיר את המתרחש בתוך נשמתו, במרחבי העולם שהוא חי בו והעולמות שמעליו, ויוכל להוביל ולהוליך את אמונתו על פי טבעה העצמי האמיתי, בלא שום דברי תווה והכל נידף, להתעלות בלתי פוסקת. התעלות טהורה ונקיה.

הכפלת העוז והאומץ

ובאותו העז והאומץ שהם מתכפלים יותר ויותר מפני הטהור והבהירות האלהית ההולכת ומופעת על יסוד האמונה, בחירותה החפשית, מאורה של תורת ד' תמימה משיבת נפש.

לימוד תורה, בהיותו מכוון כרצון ד', לתשובת האדם אל עצמו, לא רק שלא יחליש את הטבעיות האמונית, אלא להיפך, אף יכפיל יותר ויותר את העוז והאומץ של האמונה.

לימוד תורת האמונה, יתן לאדם את החשיבה הטהורה מכל הגשמה, את בהירות התפיסה, שתלך ותופיע על יסוד אמונתו, שתגיע מתוך כך, לחירותה העצמית האמתית והטבעית. להיות כפי שהיא באמת, חופשית מכל רעיונות וציורים אפלים מלאי תווה ובוהו. הטהרה והבהירות, שמעניקות לאמונה את חרותה העצמית, אינן יכולות לבוא לאדם במצב העולם כעת, אלא על ידי תורת ד'. תורה שהיא תמימה ושלמה, נקיה וטהורה, ומשיבת נפש. משיבה את נפש הלומד, לעצמה. להיות היא עצמה בטהרתה. מאמינה בד' בטבעיות קדושה.

אחר ההקדמה הזו, נשוב עתה לפיסקה שלפנינו.

חיבור אמונה לתורה

האמונה הטבעית עם מה שיש בה מהעז הטבעי והרעננות של האומץ, היא צריכה להיות חוזרת ונשטלת בשדה אשר ברכו ד' ביסוד התורה, ותעשה כולה אמונה תורית.

האמונה הטבעית, עם כל מה שיש בה מהעז הטבעי והאומץ הרענן, היא אינה יכולה לזרום טבעית ולהישאר בלתי מפותחת. לשם שמירה על טבעה הקדוש והופעתה הכרורה והזכה, היא צריכה להישתל בשדה אשר ברכו ד', היינו, בתורת ישראל ולימודה. התורה צריכה להיות היסוד לאמונה עם כל טבעיותה. רק כשתיהפך האמונה הטבעית לאמונה תורנית, אמונה שמבוססת על תורה, תוכל להופיע בטהרתה הטבעית העצמית. אם לא תישתל האמונה הטבעית בלימוד תורה, היא עלול להפוך לשדה קוצים כפרני. כן כתב הרב:

כשחושבים על דבר אלהים בלא השכלה ובלא תורה, מתהווה ברעיון ציור אפל מלא תווה ובוהו.. האדם הולך ומאבד את זוהר עולמו ע"י מה שהוא מקשר את עצמו לדברי תווה והבל נידף... (קובץ א, ק)

אמונה בלא תורה עלולה להביא את האדם למקום של הגשמה נמוכה, בלכול מושגים נורא, צער ותוגה. לעומת זאת, כשישתול את אמונתו בתורה, ממשיך ואומר מרן הרב, בפיסקה שלפנינו:

אז היא עם כל עזה ואמצה מזדככת ומתעלה, ועומדת לעלות תמיד מעלה מעלה בטהור ונקיון.

לדוברי צרפתית

ספ האושר

בית
הרב
קוק
וזאת לראיית
עמ

בעקבות מסעו של הרב קוק למושבות החלוצים בצפון,
בכדי להרבות בקרוב לבבות וחיזוק הזהות היהודית בחלוצים.
ימים ראשון ושני, ד-ה תמוז תשע"ח (17-18.6.18)

בואו והצטרפו לספ אישי-צברני-לאומי

לפרטים והזמנות: 02-623-2560

נמל חוף יפו

שבוע ראשון על אדמת הקודש

הרב יוחנן פריד

באותה תקופה, תקופה של חזון ההולך ומתגשם.

(רגעים מיוחדים אלו היטיב לתאר, ומומלץ לקרוא, הביוגרף רזיאל ממשט בספרו **'לחישה רועמת'** עמודים 12-13).

מֶרֶן הֶרֶב זצ"ל, הגיע עם משפחתו ליפו ביום הששי כ"ח באייר, ערב שבת פרשת במדבר. משלחת נכבדה מראשי הקהילה יצאה לקראתו וביניהם חותמי כתב הרבנות ר' שמעון רוקח, ר' בצלאל לפין, ור' יואל משה סלומון (כן, אותו זה מפתח תקוה, מן השיר הידוע 'בבוקר לח בשנת תרל"ח...') אחרי ירידתו של הרב ומשפחתו מן האנייה, שטה כל המשלחת בשיירה של סירות אל החוף ובבואו גחן הרב בהתרגשות רבה, **ונישק את אדמת הקודש.**

ראוי לציין, כי ליפו הגיעה גם משלחת רבנים מירושלים אשר יצגו את זקני הרבנים הגאונים רבי שמואל סלנט והאדר"ת (חותנו של הרב) ואת ראשי מוסדות הציבור והחסד. כמו כן הגיעו רבנים ונכבדי ציבור נוספים ממושבות יהודה, ראשון לציון, רחובות, ופתח תקוה. בחוצות יפו נתלו מודעות בסגנון "חכם בא לעיר" וקראו לקדם את פניו של הרב.

העיר יפו המתה מאורחים, ילדי תלמודי תורה בבגדיהם הלבנים שרו שירי קודש והכל ברכו את הרב ומשפחתו בברכת **'ברוך הבא בשם ד' - ברכונכם מבית ד'.**

בסמוך לבית הכנסת "שערי תורה" הוקם שער כבוד מעוטר בדקלים, בזרי פרחים ובפסוקים שונים, ודרכו עברו מרכבות שיירת המלווים.

המשך המאמר בעמוד 9

אפתח במילים אישיות מאד:

בכל ימיה של אמי ע"ה, אצרה היא בתוכה חוויה עזה וחרוטה על לוח ליבה, אותה סיפרה בכל עת אפשרית. הייתה זו חוויית הגעתה 'ארצה' - לנמלה של יפו.

בצבעים חיים ובמלים מדויקות להפליא, תיארה היא את ירידתה - "הורדתה" אל הסירה שהמתינה ליד האנייה אשר עגנה סמוך לחוף, אך לא בתוך הנמל. אל הסירה הזו היא "הורדה" בידי צוות סווארים ערביים גברתנים וחסונים שיהניפוה' מן האנייה אל תוך הסירה, וממנה שטה אל החוף, אל המזח. אכן, הייתה זו "ירידה - צורך עלייה" **...צורך העלייה לארץ ישראל!**

בניגון דבריה של אמא ז"ל, השתלבו הרגשות ותחושות של אושר עילאי, יחד עם תמיהה וסקרנות גדולות על טיבו של העתיד. נראה, שתיאור זה הוא המצב הידוע והמוכר לכל יודעיו כתמונת ה"עלייה לארץ".

אמא ע"ה הגיעה ארצה בחודש מרחשוון תרצ"ו (1935) כחודשיים אחרי הסתלקותו של מֶרֶן הֶרֶב קוק זצ"ל, לגנזי מרומים...

.....

אכן, אף אנו התלמידים בהגיענו ללימוד פרק העלייה לארץ, בתולדותיו של מֶרֶן הֶרֶב זצ"ל, (שהתרחש כ-30 שנה לפני כן היינו בשנת תרס"ד-1904) הבנו - **כי באותם רגעים התחיל בחיי מֶרֶן הֶרֶב עידן חדש - עידן של שיבה וגאולה.** אמנם, הייתה זו חוויה פרטית ואישית, אך ללא ספק שהיא סימלה אז ומסמלת עד עתה, את מצבו ותקוותיו של עם ישראל. באותן שנים,

כאן גדל דור עם עתיד

ייחודי
למגזר הרחי

3

חדרי לימוד מאובזרים בכל בניין המצוידים בציוד חדשני ומתקדם להעשרת חוינוך ילדי המשפחה

2

דירות 4,5,6 חד' ופנטהאוז עם מרפסות סוכה ומעלית שבת

1

מגורי יוקרה בלב לוד המתחדשת בצמוד לגרעין התורני ברמת אלישיב ולמוסדות החינוך המובילים

עוברים היום לגור בלוד - העיר של המחר

דירות 4 חדרים החל מ-
₪ **1,190,000**

שרי נדל"ן
מקבוצת אלוד פרי

*5066

www.perinadlan.co.il

B
PERIBEST
בית החינוך של ישראל

BEIT HARAV KOOK

'בית הרב' | זאת לרא"ה (ע"ה)

רח' הרב קוק 9 ירושלים 9131002. טל' 02-623-2560

www.beit-harav.org.il

beitharavkook@gmail.com

אורות אברהם
מוסיפים אור

רח' גולדה מאיר 7, קומה 1, בית עליאש. נס ציונה

טלפון 052-388-3322 052-388-3322

info@orotavraham.com

יוצא לאור ע"י 'אורות אברהם' בשיתוף ישיבת ההסדר והגרעין התורני ראשון לציון ו'בית הרב' ירושלים ת"ו

עריכה: הרב יוחנן פריד | עימוד ועיצוב: סטודיו דראור